

RADOSLAV KATIČIĆ

BALKANSKO EZIKOZNANIE, LINGUISTIQUE
BALKANIQUE, SV. 1-3, BUGARSKA AKADEMIJA
NAUKA, SOFIJA, 1959-1961.

Ostat će trajna zasluga Bugarske akademije i njezina ugledna člana i potpredsjednika prof. Vladimira Georgijeva što balkanska lingvistika sad napokon ima svoj stručni organ. Već više desetljeća balkanska lingvistika postoji kao posebna disciplina. To je posljedica spoznaje da balkanski jezici u prošlosti jednako kao i u sadašnjosti pokazuju niz važnih zajedničkih crta i da su njihove uzajamne veze tako duboke da se oni usprkos svojoj genetičkoj raznorodnosti moraju izučavati kao jedna cjelina. Bugarska akademija i prof. Georgijev dali su sada tim studijima centralnu publikaciju koja će ubuduće okupljati sve istraživače koji se bave bilo kojim aspektom balkanske lingvistike. Novi časopis postigao je u tom pogledu već značajne uspjehe. Moramo želiti da se uskoro svi istraživači iz čitavog svijeta okupe oko našeg časopisa. Time što se članci štampaju na evropskim jezicima osigurano mu je široko međunarodno djelovanje i znatno olakšano skupljanje suradnika. Doista je to bila sretna zamisao, jer se potreba za takvim časopisom osjeća već dugo. Tom korisnom pothvatu želimo što više uspjeha.

Već prvi svezak novoga časopisa (1959) donio je mnogo zanimljivog materijala. Osnivač i urednik *Vl. Georgijev* u članku »Die Herkunft der Namen der grössten Flüsse der Balkanhalbinsel und ihre Bedeutung zur Ethnogenese der Balkanvölker« (str. 5-16) pokazao je da svi stari balkanski hidronimi koji se odnose na veće rijeke imaju uvjerljive indoevropske etimologije. Kako su imena velikih rijeka najkonzervativniji toponomastički elementi, otpada ovim rezultatom Gerogijevljeva članka jedan od dokaza koji bi se mogli navoditi za tvrdnju da se na Balkanu ikada govorio neindoevropski supstrat. O indoevropskom supstratu u Grčkoj piše *Otto Haas* (str. 29-56). On iznosi sistematski rezultate dosadašnjih istraživanja na tom polju, raspravlja njegove metodološke pretpostavke i zauzima stav prema nekim posebnim pitanjima. *A. J. van Windekens* objavio je etimologije nekoliko starogrčkih riječi koje se po njegovu mišljenju moraju tumačiti kao tuđice preuzete iz drugih

starih balkanskih jezika (str. 57–64). On se tu kreće na vrlo nesigurnom terenu pa njegove etimologije ostaju problematične. V. Beševlijev objavio je dopune zbirci tračkih ostataka koju je nedavno objavio D. Dečev (str. 65–68). U drugom svom članku Vl. Georgijev je dao obilan doprinos grčkoj i predgrčkoj etimologiji (str. 69–86). Suvremenim balkanskim jezicima posvećen je članak R. Bernarda o tuđicama u razloškom dijalektu (str. 87–117). To je koristan doprinos izučavanju međubalkanskih leksičkih veza.

U drugom svesku (1960) objavio je Vl. Georgijev važan članak pod naslovom: »Albanisch, dakisch-mysisch und rumänisch. Die Herkunft der Albaner« (str. 1–19). U tom članku autor razrađuje i potkrepljuje svoju tezu da albanski nastavlja jedan stari balkanski jezik srodan tračkom koji autor naziva dakomizijskim. Ta se teza zasniva na činjenici što se indoevropski glasovi u dakomizijskim ostacima i u šiptarskom javljaju posve jednako. Time autor tumači i brojne sličnosti između šiptarskog i rumunjskog, jer ovaj posljednji se, kako je poznato, razvio na dačkom supstratu. A. Rosetti pokazao je u kratkom članu: »Controverses balkaniques sur le traitement des diphtongues à liquides du slave méridional en roumain« (str. 21–23) kako zamršeni znaju biti glasovni odnosi među balkanskim jezicima. I u ovom svesku javlja se Otto Haas sa zanimljivom sintetičkom obradom svega što danas znamo o frigijskom jeziku na temelju glosa i vlastitih imena (str. 25–68). Kod izučavanja slabo poznatih starih jezika mnogo toga mora ostati sporno, ali takva sintetička obrada uvijek je korisna. Izvanredno važno pitanje obradio je I. Duridanov koji piše o tračkom utjecaju na bugarska osobna imena (str. 69–86). Njemu je pošlo za rukom da utvrdi niz interesantnih podudarnosti na tom području i izgleda da doista postoji trački utjecaj na bugarsku antroponimiju. R. Bernard bavi se opet bugarskim leksikom (str. 87–117), a F. Bezljaj slovenskim (str. 119–121). V. T'pkova-Zaimova dala je vrijedan toponomastički prilog obradivši mjesna imena u grčkom tipiku manastira Kozmosotire kraj Feredžika u istočnoj Trakiji. Taj tipik izdao je 1152. car Aleksije Komnen. Vrlo je dobro što je časopis u ovom svesku počeo objavljivati i recenzije. Na kraju sveska štampano je kao dodatak drugo izdanje knjige D. Dečeva, »Die Charakteristik der thrakischen Sprache«. Ta je knjiga izašla 1952, a autor je do svoje smrti 1958. radio na drugom izdanju. To je djelo odličnog poznavaoa tračkih jezičnih ostataka i već zbog toga veoma zanimljivo i korisno. Zato smo zahvalni što smo je sada dobili i u drugom izdanju. Premda autor u njoj polazi od neprihvatljive pretpostavke da je trački jedan etruskoidan i neindoevropski jezik koji se indoevropizirao u kontaktu s jezikom iranskih Skita, ona će i dalje mnogo doprinositi istraživanju tračkoga jezika i raščišćavanju osnovnih problema antičke balkanistike.

U trećem svesku (1961) vraća se Vl. Georgijev na pitanje mediteranskog supstrata na Balkanu. Njegova rasprava »La toponymie ancienne de la péninsule balkanique et la thèse méditerranéenne« objavljena je kao poseban sveščić povodom VII međunarodnog kongresa onomastike

u Firenci. U tom važnom radu Georgijev pokazuje, i to po našem mišljenju uvjerljivo, da u balkanskoj toponomastici nema jasnih i nedvosmislenih tragova nekog neindoevropskog mediteranskog supstrata koji bi bio jednak supstratu na drugim poluotocima južne Evrope. Georgijevu je uspjelo pokazati da su mnoga mjesna imena u Grčkoj za koja se tvrdilo i često još uvijek tvrdi da su predgrčka i neindoevropska u stvari prava grčka imena. Neindoevropski supstrat na Sredozemlju ne smije se smatrati dokazanom činjenicom koja se samo egzemplificira pojednim toponimima, nego za svako područje treba prvo utvrditi da li ima opravdanja da se na njem operira pojmom mediteranskog supstrata. *M. Deanović* iznio je u svojem članku (str. 5–9) projekt lingvističkog atlasa Balkana koji je na njegovu pobudu prihvatila Rumunjska akademija. On raspravlja i odnos između tog atlasa i lingvističkog atlasa Sredozemlja na kojem se već radi i koji je također on zamislio. Ti bi se atlasi međusobno upotpunjavali, a u mnogočemu mogao bi se prvi služiti iskustvima u radu na drugom. *V. A. Nikonov* dao je interesantan teoretski prilog o odnosu dijalektologije i toponomastike (str. 11–24). *VI. Georgijev* dao je interesantna i dosta plauzibilna etimološka tumačenja imena Helesponta i Bospora (str. 25–27). Oba su imena po njegovu mišljenju frigijska. *Otto Haas* posvetio je u ovom broju veliku raspravu odnosu Armenaca i Frigijaca (str. 29–65). Po vijestima starih pisaca Armenci su frigijski kolonisti u istočnoj Maloj Aziji. No do sada nije uspjelo naći posve uvjerljive dokaze za postojanje užih veza između frigijskog i armenskog jezika. Autor pokazuje da u antičkoj Maloj Aziji treba razlikovati više etničkih i jezičnih slojeva koje antički autori zovu frigijskima. Samo za najistočnije frigijske govore postoji vjerojatnost da su srodni s armenskim jezikom. Jezik poznat iz frigijskih natpisa koji se govorio u zapadnoj Maloj Aziji nema nikakve posebne veze s armenskim. Tako smo i u ovom svesku dobili korisnu sintezu koja će biti vrijedna sve ako se njezine teze i pokažu kao neodržive. Jednom tipu tračkih toponima posvetio je svoj članak *V. Beševlijev*: »Amlaidina und Sippe« (str. 67–70). *R. Bernard* vratio se u ovom svesku rječniku razloškog dijalekta (str. 71–93). *E. Petrović* raspravlja o rumunjskom toponimu južnoslavenskog podrijetla Virciorova (str. 95–99). *E. P. Hamp* piše o šiptarskom govoru u Atici i Megaridi u Grčkoj (str. 101–106). I u ovom svesku uključena je jedna recenzija.

U prve tri godine svoga izlaženja časopis *Balkansko ezikoznanie* objavio je već niz važnih doprinosa balkanskoj lingvistici. Njegova pojava znatno će olakšati stručnjacima da prate rezultate najnovijih istraživanja i da budu u trajnom međusobnom kontaktu.